

Bijzondere muzikale vorming
7de leerjaar
VII-BMV

BRUSSEL

D/2025/13.758/003

Versie januari 2025

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen of over structuuronderdelen heen. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, en flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is **differentiëren** van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren.

Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeeld, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is

bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft o.a. de beginsituatie en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen o.a. inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw en aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan. Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting is vereist om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben. De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen, doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

De leerlingen komen met diploma secundair onderwijs uit diverse studierichtingen en domeinen. De meesten halen hun muzikale ervaring uit het deeltijds kunstonderwijs of buiten het regulier onderwijs. Wat alle leerlingen verbindt, is hun intentie om een hogere kunstopleiding te starten.

2.2 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gericht op 22 lesuren en is bestemd voor de studierichting Bijzondere muzikale vorming. De duurtijd van die studierichting bedraagt twee semesters.

Het geheel van de vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Bijzondere vorming muziek en het vormingsconcept

Het leerplan Bijzondere muzikale vorming is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op culturele en sociale vorming. De wegwijzers verbeelding, uniciteit in verbondenheid en kwetsbaarheid en belofte maken er inherent deel van uit.

Levensbeschouwelijke vorming

Levensbeschouwelijke vorming geeft leerlingen de tijd en de ruimte om te zoeken naar wie ze zijn en wat ze zullen worden. Leerlingen maken voortdurend (ethische) keuzes. Vanuit de dialoog met de eigen leefwereld, de diverse samenleving en het christelijk geloof, geven leerlingen hun levensbeschouwelijke identiteit vorm. De zeven wegwijzers bieden hen daarbij inspiratie: uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, gastvrijheid, rechtvaardigheid, duurzaamheid, verbeelding en generositeit.

Culturele vorming

Culturele vorming biedt leerlingen mogelijkheden om kunst en cultuur te verkennen en te verwerken. Leerlingen onderzoeken hoe de wereld en de samenleving is en verbeelden hoe die zou kunnen zijn. Kunst stimuleert hen om met een kritische en open blik de wereld en de samenleving waar te nemen. Via kunst en cultuur komen ze ook in contact met het artistieke. Artistieke uitingen van zichzelf en anderen raken en inspireren leerlingen. Zo groeit hun cultureel bewustzijn en ontwikkelen ze hun creatief denken en doen. Dat draagt bij tot hun persoonlijke ontwikkeling in relatie met de anderen. Kunst helpt leerlingen om de eigen perceptie van die realiteit te verbeelden en op persoonlijke wijze weer te geven.

Sociale vorming

In sociale vorming ligt de focus op de mens als een relationeel wezen. Leerlingen leren zichzelf kennen als meer dan 'losse individuen' en herkennen en erkennen zich als persoon en als knooppunt van relaties. Sociale vorming daagt hen uit om minder ik-gericht en meer empathisch te gaan leren en leven en duurzame sociale en relationele vaardigheden te ontwikkelen. Samen creëren, verbeelden en musiceren zorgt ervoor dat leerlingen rekening houden met hun eigen mogelijkheden en die van anderen.

Verbeelding

Kunst geeft een specifiek creatieve, verbeeldende kijk op de mens, de wereld en op God. Verbeelding breidt het voorstellingsvermogen van leerlingen uit en geeft ruimte om datgene wat niet onmiddellijk tastbaar is, uit te drukken en over te dragen. Muziek stimuleert leerlingen om hun verbeeldingskracht te beleven, te versterken, vorm te geven en ervan te genieten. Aan de grondslag van een artistieke ervaring ligt de verbeelding.

Uniciteit in verbondenheid

Vanuit een christelijke mensvisie worden leerlingen erkend en gewaardeerd als uniek persoon met eigen mogelijkheden en beperkingen, een eigen geschiedenis en persoonlijkheid. Artistieke expressie is betrokken op identiteit, op het diepste wezen van de mens. Door het beschouwen van en geraakt worden door geeft kunst zin en betekenis aan wie leerlingen zijn en aan de wereld waarin ze leven. Leerlingen krijgen kansen om te groeien in relatie met zichzelf, de andere en de wereld.

Kwetsbaarheid en belofte

Door in aanraking te komen met een of meer artistieke vormen ontdekken leerlingen hun interesses en mogelijkheden. Zij kunnen door creatieve uitingen geraakt worden en ze worden geconfronteerd met hun kwetsbaarheid, grenzen, dromen en groeikansen. Daardoor leren ze hun eigen kracht en kwetsbaarheid kennen, tonen en ermee omgaan.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Zinrijk en geïnspireerd: een levensbeschouwelijke en ethische gevoeligheid ontwikkelen

Leerlingen ontwikkelen een eigen kijk op mens, wereld en samenleving vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie. Ze worden gevoelig voor wat betekenisvol is. Ze reflecteren over wat in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen in concrete of beroepsgerichte ervaringen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Ze leren openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Ze staan ook open voor levensbeschouwelijke keuzes van anderen en gaan daarover in dialoog.

Gedreven met muziek omgaan, individueel en samen met anderen

Leerlingen zijn gedreven om muzikaal-creatief te werken waarbij een wisselwerking tussen het kunstenaar-zijn en het mens-zijn in de samenleving essentieel is. Muziek kan worden gebruikt om structuur te brengen in de eigen gedachten, om de realiteit te begrijpen en te structureren, om de eigen perceptie van de realiteit te verbeelden en op persoonlijke wijze weer te geven. Leerlingen onderzoeken wat muziek voor henzelf betekent. Ze uiten hun emoties, worden bewust van zichzelf en van de verschillende mogelijkheden tot expressie.

Er is een wisselwerking tussen het individueel onderricht enerzijds en de samenwerking en groepsbeleving anderzijds. Leerlingen zijn gemotiveerd om in een brede context individueel en in groep te musiceren en te creëren.

Verbeeldingskracht en vakdeskundigheid gebruiken bij het musiceren en presenteren

Via hun creativiteit en verbeelding krijgen leerlingen voeling met de taal van de muziek en creëren ze kruisbestuivingen tussen verschillende disciplines. Ze ontwikkelen een eigen muziktaal waarmee ze hun expressieve mogelijkheden verruimen. Muzikaliteit wordt verworven vanuit cognitieve, affectieve en

motorische invalshoeken. Leerlingen ontwikkelen hun muzikaal denken, voelen en handelen en presenteren hun artistiek werk.

Via volgehouden inspanningen ontwikkelen leerlingen hun muzikale vaardigheden. Ze worden regelmatig geconfronteerd met hun kwetsbaarheid, hun beperkingen, hun dromen en groeikansen. Zo leren ze hun eigen kracht en kwetsbaarheid kennen en tonen.

Kunst en cultuur onderzoeken

Leerlingen ontwikkelen een uitgesproken en brede belangstelling voor kunst en cultuur in de samenleving. Ze laten hun interesse voor kunst blijken door ernaar te luisteren en te kijken, door kunst te beleven en ervan te genieten. Ze brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met een breed kunsthistorisch kader. Zo verbreden ze hun horizon vanuit maatschappelijk, historisch en cultureel perspectief.

Leerlingen gaan ambitieus en met een nieuwsgierige betrokkenheid om met kunst in het algemeen en muziek in het bijzonder. Ze luisteren onbevooroordeeld en interpreteren wat ze horen. Ze reflecteren respectvol en met open blik over technische, artistieke en communicatieve aspecten en over het eigen proces en product. Ze gebruiken diverse genres uit diverse periodes als een springplank naar eigen concepten, ideeën en creaties.

3.3 Opbouw

Dit leerplan bestaat uit deze rubrieken:

- ethiek en levensbeschouwing;
- individuele specifieke vorming;
- artistiek project;
- kunstbeschouwing;
- loopbaancompetentie.

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en om tot dwarsverbanden te komen.

3.4 Beginsituatie

Leerlingen kunnen instromen vanuit verschillende studiedomeinen en studierichtingen van de derde graad. Afhankelijk van de studierichting of opleiding buiten het reguliere onderwijs, hebben ze in meer of mindere mate muziektheoretische of instrument technische voorkennis verworven.

3.5 Aandachtspunten

Artistiek proces

Het artistiek proces is eigen aan de kunstrichtingen. Het speelt in alle specifieke leerplannen van het domein Kunst en creatie een belangrijke rol. Vanuit elke studierichting wordt het artistiek proces specifiek ingevuld. Er zullen gelijkenissen zijn met andere studierichtingen, maar ook duidelijke verschillen. Het kan interessant zijn om het artistiek proces te realiseren via cross-overs.

Artistiek proces wordt ruim geïnterpreteerd. Reflecteren, presenteren, inspiratie zoeken, onderzoeken, experimenteren en betekenis geven maken er deel van uit. Het artistiek proces verloopt organisch en niet stapsgewijs. Leerlingen gaan aan de slag met diverse vormgevingsmiddelen, technieken, materialen en leren mogelijkheden en beperkingen ervan kennen. Ze verdiepen het artistiek denken, voelen en handelen. Het artistiek proces kan zowel een proces, een resultaat, een concept of een creatie omvatten.

Attitudes

De leerlingen werken aan algemene en specifieke attitudes. Ze vertrouwen op hun expressiemogelijkheden, verruimen die en durven experimenteren. Bij proces en product durven ze improvisatie, toevalligheden en verwondering toelaten en waarderen. Ze zijn leergierig en gemotiveerd voor een grote studiediscipline. Ze zijn zelfkritisch, nemen een bewuste, beschouwende houding aan en vinden de moed om door te zetten, ook na tegenslag, of na een kritische feedback. Ze zijn ook bereid om het roer om te gooien als blijkt dat er een andere weg kan worden ingeslagen.

Kunstgebeuren

Het refereren naar het historisch en hedendaags kunstgebeuren maakt deel uit van de wisselwerking tussen leraar, leerling en lesdoelen. Om leerlingen breed te leren kijken, kan je hen een grote variatie aan culturele evenementen, kunstvormen aanbieden waar ze normaal misschien niet mee in contact zouden komen (film, tentoonstellingen, theater, lezing, musea ...). Je kan hen aanmoedigen om geregeld te participeren aan het culturele leven buiten de schooluren.

Kunstbeschouwing

In dit leerplan zijn een aantal leerplandoelen opgenomen die focussen op kunstbeschouwing als studie- en inspiratiebron. Je kan die integreren met andere leerplandoelen of in een apart lesuur aan bod laten komen. Via kunstbeschouwing kan je praktijk en theorie met elkaar verbinden.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Ethiek en levensbeschouwing

LPD 1 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor ethische keuzes die voortvloeien uit de deontologie of plichtenleer. Vanuit casussen reflecteer je met leerlingen over deontologische principes zoals:

- integriteit en eerlijkheid: waarheidsgetrouwe informatie verstrekken over je muziek, vermijden van misleiding en valse beloften, respect tonen voor andere muzikanten en hun werk;
- vertrouwelijkheid en privacy: respecteren van de privacy van collega-muzikanten en medewerkers, alleen persoonlijke gegevens gebruiken voor legitieme doeleinden, ethische principes in muziekmarketing respecteren (bv. geen misleidende claims over de kwaliteit of originaliteit van muziek);

- verantwoordelijkheid en zorgvuldigheid: verantwoordelijkheid nemen voor fouten in je muziek of optredens, zoeken naar eerlijke oplossingen bij geschillen over auteursrechten of plagiaat;
- belangenconflicten vermijden: artistieke integriteit boven commerciële belangen stellen, de behoeften van je publiek en opdrachtgevers prioriteren boven winstbejag op korte termijn.

Wenk: Je kan leerlingen erop wijzen dat een aantal deontologische principes zijn verankerd in regelgeving, zoals auteursrechten en intellectuele eigendomsrechten. Als leerlingen inzicht hebben in die principes, kan je hen in gesimuleerde situaties of via casuïstiek ethische keuzes laten duiden.

Wenk: Je kan focussen op vragen of dilemma's waarmee muzikanten dagelijks in contact komen. Omgang met en vragen van collega's, opdrachtgevers en het publiek kunnen leiden tot ethische vragen die ethische keuzes tot gevolg hebben:

- waarom is loyaliteit aan je muzikale visie belangrijk?
- hoe behandel je collega-muzikanten en opdrachtgevers met respect en zonder vooroordelen?
- hoe reageer je op situaties van culturele toe-eigening of plagiaat?
- waarom is respect voor muziekcritici en producenten belangrijk in een professionele context?

Wenk: Je kan met je leerlingen een klasdiscussie voeren vanuit een aangebrachte casus uit de muziekwereld of naar aanleiding van een ervaring tijdens een muziekproject. Je kan leerlingen kaders of modellen aanreiken om te reflecteren over morele of ethische vragen. Ze bieden leerlingen taal om ethische keuzes te bespreken.

Wenk: Je kan aan de hand van voorbeelden uit de muziekwereld moeilijke of meer complexe situaties bespreken die leiden tot ethische vragen en keuzes. Het kan gaan over grensoverschrijdend gedrag, agressie van het publiek ... Ook meer maatschappelijke onderwerpen kunnen ter sprake komen: het waarborgen van de authenticiteit van muziek tegen vervalsingen, duurzaamheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid (bv. transparantie over de herkomst van instrumenten en arbeidsomstandigheden), veranderende verwachtingen van het publiek (bv. inclusiviteit, diversiteit in muziek) en de rol van muziek in de samenleving.

Extra: Je kan de kennis van leerlingen verdiepen door ethische vragen in de muziekwereld te benaderen vanuit ethische stromingen zoals de plicht- en gevolgenethiek en waardenethiek.

- Is het moreel verantwoord om kunst te maken met illegaal verkregen materialen, omdat de wet het verbiedt (plichtenethiek)?
- Is het moreel gerechtvaardigd om een provocerend kunstwerk te maken als het mensen aanzet tot nadenken en maatschappelijke verandering (gevolgenethiek)?
- Hoe belangrijk is het dat een kunstenaar integer en authentiek blijft in zijn werk (waardenethiek)?

LPD 2 + De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie of zingeving.

Duiding: Je kan met leerlingen in gesprek gaan over zingeving of levensbeschouwing.

Wanneer je met leerlingen in dialoog gaat over zingeving, bespreek je ervaringen die betekenis of zin geven aan je leven of je bestaan. Zingeving betekent het zoeken naar de zin, de richting of het doel van het leven of van grote ervaringen, gebeurtenissen in het leven.

Duiding: Wanneer mensen een soort Grote houvast of een overkoepelende visie op het leven en op wat het leven zin geeft delen, dan spreek je over een levensbeschouwing. Levensbeschouwingen geven een antwoord op vragen over de oorsprong van het universum en de mens, delen opvattingen over de mens (mensbeeld) en bepalen vanuit een visie op moraal en ethiek (wat is goed en kwaad) het dagelijks handelen. In religieuze levensbeschouwingen of godsdiensten staat het bestaan van een of meerdere goden centraal en de antwoorden die daaruit voortvloeien. Seculiere levensbeschouwingen, zoals het humanisme, vertrekken vanuit de mens om zin en vorm aan het leven te geven.

Duiding: Je kan met leerlingen reflecteren en in dialoog gaan over inspiratie. Inspiratie komt van het Latijnse woord 'inspirare' dat letterlijk 'inademen' of 'inblazen' van een ziel of 'geest' betekent. Waar iemand zijn inspiratie, innerlijke kracht, bezieling, enthousiasme, gedrevenheid of 'vuur' uithaalt is heel persoonlijk. Dat kan zijn uit natuur, muziek, kunst, literatuur, sport, religie, maar ook een mens of een gebeurtenis kan dienen als bron van inspiratie.

Wenk: Je kan met leerlingen in dialoog gaan aan de hand van een aantal algemene vragen die hen als professionele beroepsbeoefenaar kunnen beroeren zoals

- wat inspireert je om voor dit beroep of voor deze opleiding te kiezen?
- wat versta je onder levenskwaliteit en waar ligt voor jou de balans tussen levenskwaliteit en werk?
- wat geeft jou energie?
- hoe kunnen mensen hoop vinden in situaties van kwetsbaarheid, bv. confrontatie met de ziekte van een collega, een overlijden ...? Hoe kunnen de christelijke visie en andere levensbeschouwelijke visies op hoop een uitdaging vormen voor de eigen visie?

Wenk: In functie van het omgaan met diversiteit op de werkvloer kan je leerlingen constructief kritisch laten reflecteren over eigen en andere levensbeschouwingen:

- wat betekent het dragen van levensbeschouwelijke tekens voor jou?
- hou je rekening met collega's die vasten en waarom zou je dat doen?
- welke culturele gewoonten herken je bij jezelf en bij collega's? Bv. respect voor ouders, de rol van vrouwen en mannen in het huishouden, religieuze rituelen of feestdagen ...

Wenk: Je kan met leerlingen in dialoog gaan over de wijze waarop je vanuit het beroep van muzikant verantwoordelijkheid kan dragen voor je omgeving en de aarde (ecologisch bewustzijn - schepping). Je kan met hen reflecteren over de mate waarin zij dat een belangrijke waarde vinden in de uitoefening van hun muzikale praktijk. Bespreek bijvoorbeeld creatie van muziek die oog heeft voor ecologische en maatschappelijke kwesties.

Wenk: Vanuit concrete situatieschetsen kan je met leerlingen stilstaan bij vragen waar ze mogelijk als muzikant mee worden geconfronteerd zoals:

- waar haal je de kracht om staande te blijven in stressvolle situaties, tijdens optredens of op tournee?

- wat heb je nodig om je gedragen te weten in het omgaan met kwetsbare situaties: het omgaan met personen met een bijzondere kwetsbaarheid zoals psychische kwetsbaarheid en verslaving, en het omgaan met frustraties of kritiek van het publiek?
- hoe ga je met collega-muzikanten of medeleerlingen in dialoog over moeilijke thema's zoals een ouder die ziek is, ouders die scheiden, of een overlijden?

4.2 Individuele specifieke vorming

Doelen vanuit regelgeving

LPD 3 De leerlingen doorlopen een artistiek proces in functie van een creatie.

Wenk: Een artistiek proces veronderstelt onder andere techniciteit, analytisch vermogen, theoretische achtergrond en algemeen historisch-culturele achtergrond.

Wenk: Bij het doorlopen van een artistiek proces kan je denken aan:

- het selecteren van ideeën (bij eigen gedachten en gevoelens stilstaan, artistieke werken bestuderen, indrukken verzamelen);
- het koppelen van de eigen bedoeling aan vormgeving via trial and error of try-out.

LPD 4 De leerlingen creëren persoonlijk artistiek werk vanuit een artistieke taal met behulp van bouwstenen, technieken en materialen.

Wenk: De leerlingen kunnen verschillende parameters en bronnen hanteren om muziek auditief en via partituren te analyseren. Ze verwerven inzicht in de structuur en samenhang van muziek. Het is zinvol om gebruik te maken van verschillende stijlen en de leerlingen muzikale creaties in een ruime context te laten plaatsen.

Wenk: Bouwstenen: technieken, materialen, instrumenten, media, attributen, decor, kostumering ...

Wenk: Technieken en methodes om klinkende muziek te analyseren, te reproduceren, te creëren of te noteren: stijlgebonden notatietechnieken, analoge en digitale muzieknotatie, ICT-vaardigheden ...

Wenk: Je kan leerlingen muzikale parameters laten hanteren binnen een muzikale context en inzetten op volgende aspecten:

- creatief toepassen van akkoordschema's;
- samenklanken en hun samenhang;
- ontwikkelen van muzikaal geheugen en inwendig auditief voorstellingsvermogen;
- herkennen en gebruiken van ritmische, metrische, melodische en harmonische structuren;
- herkennen en gebruiken van toonreeksen, toontrappen, intervallen en samenklanken, tonaliteiten;
- zingen of spelen van een melodie met aandacht voor muzikale parameters;
- ...

LPD 5 De leerlingen gaan in dialoog over elkaars proces, werk en presentatie aan de hand van afgesproken opdrachtgebonden criteria.

Wenk: In dialoog gaan veronderstelt communicatie in twee richtingen. Het betreft zowel feedback kunnen en durven geven als feedback kunnen en durven ontvangen. De dialoog is niet vrijblijvend maar wordt gevoerd aan de hand van afgesproken criteria. 'Afgesproken' kan breed worden geïnterpreteerd: criteria afgesproken tussen leraar en leerlingen of criteria afgesproken tussen leerlingen. Voorbeelden van criteria die met de leerlingen kunnen worden afgesproken: respect voor stijl en uitvoering, presentatie, beleving ...

Wenk: Je kan voor de leerlingen individuele coachingmomenten doorheen het schooljaar organiseren en hen zo laten nadenken over hun artistiek parcours.

Wenk: De leerlingen gebruiken diverse mogelijkheden om aan zelfreflectie te doen en om het artistiek proces en de creatie te analyseren o.a. door opname van beeld en geluid.

4.3 Artistiek project

Doelen vanuit regelgeving

LPD 6 De leerlingen zetten hun artistieke deskundigheid in voor een gemeenschappelijk project.

Wenk: Artistieke deskundigheid kan het volgende omvatten:

- instrumentale en vocale vaardigheden;
- kennis van vakjargon;
- ontwikkelen van technische deskundigheid;
- ICT- en technologische vaardigheden;
- ...

Wenk: In het kader van een gemeenschappelijk project kunnen de leerlingen naast hun artistieke competenties ook hun vaardigheden op het vlak van logistiek, organisatie of communicatie samenbrengen.

4.4 Kunstbeschouwing

Doelen vanuit regelgeving

LPD 7 De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende stromingen, periodes en westerse en niet-westerse samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader op te bouwen.

Duiding: Het perspectief van leerlingen is ingebed in een persoonlijke leefwereld en cultuur van waaruit ze kunstuitingen benaderen. Door ook in te gaan op niet-westerse samenlevingen kan je de blik van leerlingen verruimen: je laat hen vanuit hun persoonlijke context in dialoog treden met die van andere culturen.

Wenk: Je kan aan de hand van voorbeelden illustreren hoe leerlingen en kunstenaars

vanuit hun eigen cultuur en cultureel kader kijken naar en denken over kunstuitingen.

Wenk: Er is wisselwerking en wederzijdse beïnvloeding tussen westerse en niet-westerse kunstuitingen. Verder verschuift het mens- en wereldbeeld: samensmelting van kunstvormen en culturele toe-eigening van kunst, fusion of de combinatie van verschillende muziekgenres ... Een referentiekader waarin westerse en niet-westerse kunstuitingen naast elkaar worden geplaatst kan een houvast bieden.

Wenk: Voor de analyse is het aangewezen om te vertrekken vanuit basiskenmerken van periodes bij gekende kunstuitingen. Leerlingen kunnen die kenmerken (her)kennen en toepassen op ongeziene kunstuitingen. Die analyse veronderstelt zowel een situering in de (kunst)historische context van kunstuitingen als een kadering binnen een ruimtelijke, culturele en maatschappelijke context. Een overzicht van de belangrijkste kenmerken en vertegenwoordigers van stromingen kan een leidraad bieden.

Wenk: De leerlingen worden zich bewust van de dynamische ontwikkeling van kunstuitingen binnen stromingen en periodes. Je kan stilstaan bij de breuklijnen tussen kunstuitingen en aandacht besteden aan de manier waarop kunstuitingen kunnen ontstaan als reactie op andere kunstuitingen of hoe eenzelfde thema anders wordt uitgevoerd door verschillende kunstenaars.

Wenk: Een kunstenaar volgt een tijdsgeest, volgt ze na of loopt erop vooruit. Is een kunstenaar een exponent van zijn tijd of voelt hij aan wat er nog komt?

Wenk: Je kan werken met ervaringsgerichte werkvormen die betrekking hebben op de concrete beleving van kunst, ook buiten de schoolmuren, zoals een theatervoorstelling, een architecturale wandeling, een concert of een museumbezoek.

Wenk: De leerlingen kunnen een artistiek of cultureel dagboek maken waarin ze verschillende kunstuitingen in verband brengen met periodes en stromingen.

LPD 8 De leerlingen reflecteren vanuit meerdere perspectieven over de betekenis van kunst en kunstuitingen in diverse contexten.

Duiding: Zowel kunstenaar, uitvoerder als toeschouwer beleven en interpreteren kunst vanuit een eigen perspectief. Een perspectief wordt bepaald door de context en door een welbepaalde kunstvisie. Perspectieven: geografisch, religieus, generationeel, filosofisch, kunsthistorisch, cultureel, tijdsgebonden, iconografisch, persoonlijk ...

Wenk: De leerlingen kunnen reflecteren over de identiteit en het perspectief van de kunstenaar: in loondienst, als zelfstandig kunstenaar, vernieuwer of volger, populair, miskend of rebel. Je laat hen laten reflecteren over wat de kunstenaar heeft bewogen om een kunstuiting te creëren en hen stimuleren om zich in te leven in de gevoelswereld en context van de kunstenaar.

Wenk: Je kan stilstaan bij de manier waarop kunstenaars bepaalde thema's in beeld brengen in verschillende periodes (iconografie) of bij de impact die een kunstuiting kan uitoefenen op de mens: overweldigen, ontroeren, overtuigen, optillen, cognitief of affectief stimuleren, choqueren, ontwortelen, bekritisieren, inspireren, manipuleren of bevestigen. Je kan onder meer ingaan op het

vernieuwende, originele, technische, cognitieve en emotionele aspect van kunstuitingen.

Wenk: Je kan ingaan op de wisselende populariteit van kunstenaars en kunstvormen doorheen de tijd.

4.5 Loopbaancompetentie

Doelen vanuit regelgeving

LPD 9 De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeprocess.

Duiding: Een keuzeprocess doorlopen behelst een aantal taken: oriënteren, zelfconceptverheldering, exploreren in de breedte, exploreren in de diepte, keuzenabijheid en binding. Niet de volgorde waarin die taken worden opgenomen is essentieel, wel dat ze zo goed mogelijk worden uitgevoerd door de leerling zelf.

Wenk: Door een combinatie van zelfreflectie, begeleiding, praktische ervaring en gestructureerde informatieverzameling, kan je als leraar leerlingen helpen om een weloverwogen studie- of beroepskeuzeprocess te doorlopen. Ze leren dat het een proces is van voortdurende ontwikkeling waar ruimte is voor ontdekking en bijsturing.

Wenk: Oriënteren (Hoe kies ik?): je maakt de leerlingen bewust dat ze een persoonlijke keuze maken die belangrijk kan zijn voor hun verdere onderwijsloopbaan. Je helpt de leerlingen door hen benieuwd te maken naar keuzemogelijkheden vanuit opleidingen en beroepen en vestigt hun aandacht op stimulerende en remmende invloeden en de impact ervan op hun zelfvertrouwen.

Wenk: Zelfconceptverheldering (Wie ben ik?): je laat de leerlingen onderzoeken wie ze zijn en zich afvragen wat dat voor hun studiekeuze of beroepskeuze betekent. Je helpt de leerlingen door te observeren hoe ze met vakinhouden aan de slag gaan en daarover in gesprek te gaan. Je helpt hen om samen na te denken en betekenis te geven aan hun evaluaties. Je onderzoekt en bespreekt leerstrategieën, motivatie, studiehouding, interesses, talenten en waarden.

Wenk: Exploreren in de breedte (Welke keuzes?): je stimuleert de leerlingen om het brede aanbod aan opleidingen of beroepen te verkennen waaruit ze kunnen kiezen. Je helpt hen de huidige vakinhouden te linken met vervolgo opleidingen of beroepen. Je kan zichtbaar maken welke onderdelen van vakken hun horizon verruimen naar opleidingen of beroepen waar ze vandaag minder mee vertrouwd zijn. Je gaat samen met de leerlingen actief aan de slag met informatie uit opendeur- en infomomenten, beurzen en websites.

Wenk: Exploreren in de diepte (Ik verdiep mij.): je verkent op diepgaande wijze met de leerlingen de opleidingen of beroepen die aansluiten bij hun talenten en interesses. Je helpt de leerlingen door hen gedifferentieerd uit te dagen in leerstof die verdiepend is voor hun keuzeopties. Je laat hen kennismaken met mensen die bepaalde opleidingen volgen of beroepen uitvoeren. Je kan dat doen via interviews, (snuffel)stages of je kan leerlingen laten meelopen met een professional.

Wenk: Keuzenabijheid (Ik beslis!): je begeleidt de leerlingen om aangereikte of

zelfgekozen keuzecriteria te benoemen voor zichzelf (Wat is voor mij belangrijk als ik keuzes maak?). De leerlingen maken een keuze op basis van wat ze hebben geleerd over zichzelf door ervaringen op school en daarbuiten en door het studie- en beroepsaanbod. Je gaat na of de eigen keuze overeenkomt met de inschattingen van anderen zoals de klassenraad en de ouders. Je gaat erover met de leerlingen in dialoog.

Wenk: Binding (Blij met mijn keuze!?): je helpt de leerlingen zich identificeren met de gemaakte studie- of beroepskeuze. Je laat hen verwoorden hoe die keuze een positieve betekenis heeft voor henzelf en je stimuleert hen om zich voor te bereiden op een nieuwe context.

5 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

5.1 Infrastructuur

Een lokaal met

- een aangepaste akoestiek met respect voor de noden op het vlak van gehoorbescherming;
- de nodige akoestische isolatie en ruimte.

Afhankelijk van het vak een lokaal

- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol op te nemen en weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet met een aanvaardbare snelheid te raadplegen;
- met een degelijk begeleidingsinstrument;
- met een muzieknotatiebord of digitaal alternatief;
- met een spiegel.

5.2 Materiaal

- Muzieklessenaars voldoende voor de grootte van de klasgroep
- Instrument afhankelijk van de individuele specifieke vorming

6 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven

Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

7 Concordantie

7.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen vanuit regelgeving (D) realiseren.

Leerplandoel	doelen vanuit regelgeving
1+	-
2+	-
3	D 1
4	D 2
5	D 4
6	D 3
7	D 5
8	D 6
9	D 7

7.2 Doelen vanuit regelgeving

1. De leerlingen doorlopen een artistiek proces in functie van een creatie.
Voetnoot:
Het doel wordt gerealiseerd in de context van de betrokken studierichting.
2. De leerlingen creëren persoonlijk artistiek werk vanuit een artistieke taal met behulp van bouwstenen, technieken en materialen.
Voetnoot:
Het doel wordt gerealiseerd in de context van de betrokken studierichting.
3. De leerlingen zetten hun artistieke deskundigheid in voor een gemeenschappelijk project.
4. De leerlingen gaan in dialoog over elkaars proces, werk en presentatie aan de hand van afgesproken opdrachtgebonden criteria.
5. De leerlingen analyseren kunstuitingen uit verschillende stromingen, periodes en westerse en niet-westerse samenlevingen om een kunsthistorisch referentiekader op te bouwen.
6. De leerlingen reflecteren vanuit meerdere perspectieven over de betekenis van kunst en kunstuitingen in diverse contexten.
7. De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.
Voetnoot:
Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het doel aan bod komt.

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Bijzondere vorming muziek en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Beginsituatie	9
3.5	Aandachtspunten.....	9
3.6	Leerplanpagina.....	10
4	Leerplandoelen	10
4.1	Ethiek en levensbeschouwing.....	10
4.2	Individuele specifieke vorming	13
4.3	Artistiek project.....	14
4.4	Kunstbeschouwing.....	14
4.5	Loopbaancompetentie.....	16
5	Basisuitrusting	17
5.1	Infrastructuur	17
5.2	Materiaal	17
6	Glossarium.....	17
7	Concordantie	19
7.1	Concordantietabel.....	19
7.2	Doelen vanuit regelgeving	19